

MILJÖFAKTABLAD: UNDERSÖKNINGSHANDSKAR

Undersökningshandskar används inom vården vid undersökning, omvårdnad, provtagning, laborationsarbete med mera. Det finns handskar i olika material och tjocklekar för olika användningsområden. Flera landsting har användarguider som hjälp till vårdpersonalen att välja rätt kvalitet för olika ändamål.

MILJÖ- OCH HÄLSOPROBLEM

Ftalater

Handsakar kan innehålla höga halter av ämnen som heter ftalater. Dessa förekommer som mjukgörare i vinylhandskar (vinyl=PVC) och kan utgöra så stor andel som 50 % av ingående material. Flera ftalater är fertilitetsstörande, dvs de kan påverka människors och djurs förmåga att fortplanta sig. Eftersom ftalaterna inte binds till PVC kan de läcka ut från plasten i samband med användning och upptas av människa och miljö.

Flera vanliga ftalater kan också orsaka allergiska reaktioner hos personer som utsätts för ftalater från varor eller luftburna ftalatrester.

PVC

Många av Sveriges landsting arbetar också för att fasa ut plastmaterialet PVC ur sina sjukvårdsprodukter. Orsaken till detta är både att materialet ofta innehåller mjukgörande ftalater (se ovan) och att det vid tillverkning och avfallshantering kan bildas miljögifter samt problematiska avfallsrester för deponi. I en del anläggningar där råvaror till PVC tillverkas används betydande mängder kvicksilver.

I Sverige är avfallsförbränningen av PVC utformad för att minimera utsläppen av miljögifter, men PVC-frågan är ändå viktig ur ett globalt perspektiv.

Latex och puder

Latex är ett naturmaterial där basråvaran utvinns ur gummiträdet. Som många andra naturliga material innehåller latex flera ämnen, däribland proteiner som kan orsaka allergi hos många användare och patienter. Därför försöker många landsting/sjukhus att undvika latex i både undersökningshandskar och andra vårdmaterial. Allergiproblemen förvärras ofta av puder i handskarna eftersom pudret för med sig de allergena ämnena till huden. Det finns också andra problem med puder som sprids i ventilationsluften inom vården. Därför upphandlas nästan enbart puderfria handskar inom den landstingsdrivna sjukvården.

SUBSTITUT FINNS!

Istället för vinylhandskar i PVC kan man välja andra alternativ. Idag finns handskar av följande material:

- Nitril
- Neopren
- Polyuretan
- Latex (se dock texten i föregående avsnitt)

KVALITET

Nitrilhandskar ger ett gott skydd mot kemikalier, t.ex. alkoholer och formaldehyd. Många av nitrilhandskarna ger också ett gott skydd vid hantering av cytostatika.

De är starka och har högt punkteringsmotstånd vilket är bra som skydd mot stickskador samt innebär att kassationerna pga trasig produkt vid påtagning är förhållandevis låg.

ATT TÄNKA PÅ

Vissa nitrilhandskar kan också framkalla allergiska reaktioner. För känsliga personer finns det nitrilhandskar utan tillsats av vissa gummikemikalier eller

efterbehandlade så att tillsatskemikalier tvättats ut (som är de ämnen som utlöser reaktionerna). Det finns enskilda användningsområden där PVC är extra olämpligt ur avfallssynpunkt. Sjukvården hanterar en del radioaktiva substanser. Radioaktivt avfall hanteras separat och skickas till särskilt omhändertagande. Processen för att oskadliggöra radioaktivt avfall är känslig för klor. Det innebär att produkter som kan kontamineras vid hantering av radioaktiva ämnen bör vara fria från PVC.

MILJÖNYTTA

Vid val av PVC-fria handskar fasar vi ut fertilitetsstörande ftalater från vårt samhälle.

Exempelvis ledde Stockholms Läns Landstings (SLL) upphandling av ftalat-fria handskar år 2004 till att 100 ton ftalater fasades ut. Övergången från vinyl till nitril innebär att lika stora mängder PVC ersatts.

GOTT EXEMPEL: UPPHANDLING AV FTALAT-FRIA HANDSKAR

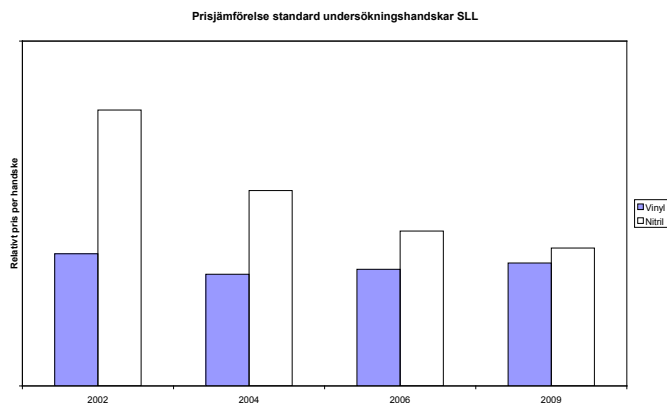
Upphandlingen

Upphandlingen av ftalatfria handskar startade 2004 i Stockholms län och kraven har skärpts successivt sedan dess. Antalet artiklar i PVC-fria material, främst nitril, har ökat för varje efterföljande upphandling. Andra material, t.ex polyuretan och neopren har testats men ännu inte fått genomslag inom vården. Krav har ställts på följande områden:

- Ftalatfritt
- PVC-fritt
- Latexfritt
- Puderfritt
- Låga halter gummikemikalier

Prisskillnad

I Stockholm läns landstings avtal från 2002 var PVC-fria undersökningshandskarna mer än dubbelt så dyra. I den senaste upphandlingen var priset bara 10% högre.

Framgångsfaktorer i upphandlingen

Upphandlingen lyckades på grund av:

- En produkt där leverantörer relativt enkelt kan formulera om materialsammansättningen.
- Stora volymer ger stor miljönytta vid förändring
- En medveten kommunikationsstrategi vid utbildning och information för att ändra interna inköpsvanor
- De PVC-fria alternativen har synliggjorts som "miljöbra" alternativ med markeringar i avtalskatalog och beställningssystem.

Avrop idag

90 % av avropen på Karolinska universitetssjukhuset är PVC-fria handskar (avser 2009). Med ökad information kan andelen öka ytterligare, då den nuvarande användningen av vinylhandskar till största delen fortfarande ser ut att bero på bristande kunskap.

För mer information, kontakta kemikalieansvarig på Miljöstyrningsrådet:

info@msr.se eller tel. 08-700 66 90

Läs mer om Nationella Substitutionsgruppens arbete på:

www.msr.se/substitutionsgruppen